

x A BIRODALOM VISSZAVÁR x

x A STAR WARS ÚJ TRILÓGIÁJÁT KORUNK SÖTÉT ERŐI ÁTCSÁBÍTOTTÁK x
A ROSSZ OLDALRA.

Az elnyomó igazságtalansággal szembeszálló nincstelen fiú mítosza univerzális sláger. Ha azonban olyasvalaki próbálja magára szabni a példázatot, aki maga is a sokszoros túlerőben lévő élcsapat tagja, ott nemcsak hitelességi problémák merülnek fel. A mamutvállalattá hizott Disney folyosóin összerakott három új *Star Wars* sem nagyívű meseként, hanem sajátos ipari terméként reflektál a felfokozott kollektív közhangulatra.

Sikerre éhes fiatal filmesként George Lucas annak idején még könnyedén azonosulhatott az igaz tudásra és valódi családra találó Skywalker eposzi utazásával. Az első trilógia nagybetűs hőstörténet a legkisebb parasztgyerekről, a vártoronyba zárt hercegnőről és a kalandozó csibészről, Joseph Campbell elméleti munkásságának trendteremtő gyakorlati alkalmazásával. Az emberiség mesekincsének hatásos lepárlásához Lucas ráadásul olyan látnoki filmes mesterektől tanult, mint John Ford, Leni Riefenstahl, Akira Kurosawa vagy David Lean. Az első hármásban a filmkészítés és mesélés iránti szenvedély az erő, ami egyben tartja azt a bizonyos galaxist.

A második *Star Wars*-trilógia (*Baljós árnyak*, 1999; *A klónok támadása*, 2002; *A Sith-ek bosszúja*, 2005) ellenben a sötét oldal ellenállhatatlan csábításáról, a szögletes sűrű Birodalom elkerülhetetlenségéről, a régi ideák bukásáról mesél. A szabad Köztársaság kézműves világát épp a saját védelmére legyártott robotok és klónok számolják fel. Ahogyan a szereplők is egyszerű bábok az Uralkodó ördögi tervében, úgy Lucas is az előzményfolytatás szűk alkotói kényszerpályáján sodródik a kreatív kiüresedés felé. A lelketlen birodalomvá válás ellen azonban Lucas új világok teremtésével harcol. Bármennyire rosszul írt és

rendezett filmek is ezek, a mesemondó azért felsejlik még a digitális arénát elborító jedik holttesteinek felett.

Utólag szinte törvényszerűnek tűnik, hogy a második trilógia befejezése után hét évvel Lucas túladata az általa teremtett fiktív galaxison. A mindenféle márkavédett és apokrif toldalékokkal terebélyesedő *Star Wars*-univerzumot a rajongótábor kemény magja egyre inkább a saját tulajdonának tekintette, miközben a közönségcsalogatás módszerei is átalakultak. A Marvel szupererős metamitológiája és a *Trónok harca* menetrendszerű meglepetésekre kihelyezett eposza mellett Skywalkerék galaxisa valóban egyre régebbinek és távolabbinak tűnt. A hőstörténet leporolása tehát maximálisan időszerű volt, ám ahogyan az új alkotók megoldották a feladatot, az a 2010-es évek második feléről árul el igazán sokat.

A sorozatot lezáró új *Star Wars*-trilógia (*Az ébredő erő*, 2015; *Az utolsó Jedi*, 2017; *Skywalker kora*, 2019) konfliktusai a nyomasztó örökség, a múlttal való szembenézés problémái körül bonyolódnak, ám e filmek épp azért nem képesek átélhető és példaeértékű mesévé összeállni, mert maguk sem tudnak mit kezdeni a legkínzóbb dilemmáikkal. Minden generációnak szüksége van a legendára, de ha a régi hősök visszajáró szellemként alakítják a fiatalok életét és rendre elszívják előlük a levegőt, a mítosz nem újulhat meg. Az első trilógia a jelenben játszódva az „itt és most” izgalmát, a második a tragikus jövő felé zakatolva az „így történt” élményét kínálta. A harmadik a saját múltja fogságában ragadva látványosan összeroskad a kétszen kapott örökség súlya alatt.

Nem éppen felemelő példázat ez egy olyan generációnak, aki maga is egy végtelenségig hiszterizált, klímakatasztrófa felé száguldó világot kapott

örökül a felmenőitől. Az azonosulásra felkínált új hősök ráadásul csak látzólag a mai kor gyermekei, valójában semmi jellegzetesen aktuális nincs bennük. A sivatagos bolygón az ismeretlen szüleire váró lomis lány kínosan emlékeztet a sivatagos bolygón az ismeretlen szüleiről álmodozó farmerfiúra. A csempészből lett végény fegyverforgató sem lesz alapvetően más attól, hogy nem egy angolszász fehér férfi alakítja. A kiugrott rohamosztagos pedig óhatatlanul töltelék mellékszereplővé zsugorodik, ha soha nem bontakozhat ki. Az öregek mindig ott ólálkodnak és megakadályozzák a figurákat abban, hogy a saját útjukra lépve a kezükbe vegyék a sorsukat.

Az egyébként igen beszédes című *Skywalker kora* fináléja erősen szimbolikus, hiszen a végső nagy összecsapásban az örök gonoszt a hősnő csak az összes addigi jedi síron túli segítségével képes (nyilván csak időlegesen) legyűrni. A kortárs hollywoodi tömegfilm éltanulója, J. J. Abrams az általa dirigált első résszel törvényszerűen megpecsételte a lázadó ifjak, Rey, Finn, Poe és Kylo sorsát, hisz minden tekintetben a régi öregekhez láncolta őket. Nemcsak abban az értelemben, hogy soha nem szakadhatnak el az ő történeteiktől és konfliktusaiktól, hanem azért is, mert valójában nem önálló karakterek, hanem egyedi jellemvonások és vágyak nélküli klónok.

A sequel-trilógia középső filmje, *Az utolsó Jedi* több fronton is megpróbál leszámolni a magát nosztalgianak álcázó múlt diktátumaival. Egyrészt újra-gondolja a régi mese spirituális irányait és a jó-rossz fekete-fehér kontrasztja helyett egy jóval törekenyebb egyensúlyról beszél, híven tükrözve a minket körülvevő rendszerek még mindig csak homályosan megértett komplexitását. Mindebből pedig az is egyenesen következik, hogy az erő sincs feltétlenül származáshoz kötve, az egyensúlyra törekvés akárkiben testet ölthet. A következmények felforgatóan demokratikusak, hiszen így bárki aktív alakítója lehet *Star Wars*-univerzumának. Akár birtokolja a licencet, akár nem.

Az író-rendező Rian Johnson üzenete nemcsak Abrams óvatoskodó újrahasznosító mentalitásával megy szembe, de azzal a torz felfogással is, hogy a mítosz valódi igazságát csak a kiválasztott kevesek élhetik meg.

Az internet legsötétebb oldalát felmutatva ezek a magukat felsőbbrendűként definiáló önjelölt kevesek azonnal izzó gyűlölettel és alig burkolt rasszizmussal reagáltak Johnson filmjére, ijesztő precedenst teremtve arra, miként képes egy hangos kisebbség túszul ejteni egy fikatív univerzumot.

Az persze soha nem fog kiderülni, hogy a Disney végül a trollok generálta képzeletbeli népharagtól rettegve tért-e vissza az Abrams fémjelezte gépesített újratermeléshez, vagy az elvárható bevételi előrejelzéseket leszámítva valóban nem volt más ötletük ezzel a mítosszal kapcsolatban. Ami biztos, a *Skywalker kora* meglepő kíméletlenséggel törli el *Az utolsó jedik* forradalmibb irányait. A záródarab fejteget hajtja a szórakoztatóipari tervrajzok, a marketing-statisztikák és a nepotizmus előtt, így végül még a két korábbi résznél is széttartóbbá válik.

A jeleneteket itt már tényleg csak és kizárólag a kései kapitalizmus kulturális logikája mozgatja. A *Star Wars* új trilógiáját mintha kimondottan az előzetesek, a csevegésbe illeszthető gifek, a közösségi médiában jól mutató idézetek, a kelendő merchandise köré írták volna. A rajongókat közvetlenül kényeztetni szándékozó pillanatokat különféle „vörös heringek”, kalandjátékos küldetések és sehová nem vezető kitérők fűzik egybe, pontosan azzal a szándékkal, hogy a megfelelő pon-

„Vágyak nélküli klónok”

(JJ Abrams: *Skywalker kora* – Daisy Ridley és Adam Driver)

tokon és a megfelelő módon reagáljunk rájuk.

A záró trilógia minden pillanatában a mi képzeletbeli elvárásainkat fürkészi. Abrams szolgálai követné, míg Rian Johnson épp ellenük menne, de az elmentés előjel a végeredmény szempontjából mindegy. Ha nem önmagából kibontakozva teremt meg a saját belső törvényeit, a mese torzszülött marad. Elsősorban nem minket, hanem önmagát kellene szolgálnia, máshogyan nem válhat képessé arra, hogy végül magával ragadjon.

Ezek a filmek ormóttan birodalmi lépegetőként haladva pipálják ki a kitűzött célokat, de közben végig egy helyben topognak. A valójában megfoghatatlan közönségigény paradox illúzióját követve az új trilógia hasonló módszereket követ, mint a mindenkinek mindent megígérő populista politikus. A pózok látványosak, a jelszavak hangzatosak, az átfogó vízió és márkás világgép azonban hiányoznak. Nincs átgondolt program, csak önmagukon túl nem mutató színes epizódok.

A folyamatos önreflexió, az állandó utalgatások és poénos összekacsintások óhatatlanul kiölik a kaland izgalmát. Nincsenek igazi legendák és rejtélyek, a felbukkanó mellékszereplők jó része csak arra jó, hogy a büfében az üdítő dobozokra kerülhessen az arcképe. Az új trilógia nagyban hasonlít a virtuális világra, az eredetnél színesebb és hangosabb másolatra,

ahol valójában semminek nincs következménye. Ahol minden visszacsinálható, ahol senki nem hal meg igazán, ahol mindig van biztonsági mentés, ott nincs már tét és nincs feszültség. A látszólag nagy célokat szolgáló, de a múlt által rángatott hősök soha nem kerülnek tényleges döntéshelyzetbe, még a gonosz is operett-figurává silányul.

Nemcsak a karizmatikus Adam Driver remek alakításának köszönhető, hogy Kylo Ren az egyetlen életre kelő karakter, mert ő végül eltörli a múltját. Ben Solo próbál felnőni a nagyapa örökségéhez és eltökélten szolgálja a Birodalmat, de a benne pislákoló fényt végül nem képes elfojtani. Az alkotókkal ellentétben ő képes kitörni a számára kijelölt szerepből és bár mélyen ironikus, hogy az életével kell fizetnie érte, megérti az erő valódi természetét. Ahogyan *Az utolsó jedik* egyik legerősebb pillanatában a nem melleleg szintén elhalálozó Luke Skywalker is rádöbben arra, hogy a biztonsági játéknál még a kudarc is jobb. A bukástól tartva nem kontrollálhatjuk az utánunk jövők életét, hozzánk hasonlóan nekik is a saját hibáikból tanulva kell új utakat találniuk.

A *Star Wars* mítoszával a moziban most először találkozó generáció egy olyan trilógiát kapott, ami a maga különös módján a 2010-es évtized sötét oldalát domborítja ki. Egy nagyívű hőstörténetek és mesék nélküli, egyszerű elbizakodott, hiperérzékeny és eszképpista tükörvilágot, trollokkal és szórakoztatóipari mérnökökkel. Éppen ezért örömteli, hogy a *Skywalkerek kora* véget ért és átadhatja a helyét valaki másnak. A kulcskérdés persze az, képes-e a birodalom újat alkotni vagy váratlan helyekről bukkanak-e fel a lázadók. Mindezek pedig nemcsak egy réges-régi messzi-messzi galaxis továbbbi sorsa miatt fontosak, mert már nekünk is égető szükségünk lenne az új reményre.

STAR WARS: SKYWALKER KORA (Star Wars: Episode IX – The Rise of Skywalker) – amerikai, 2019. Rendezte: **J. J. Abrams**. Írta: **Chris Terrio, J. J. Abrams**. Kép: **Dan Mindel**. Zene: **John Williams**. Szereplők: **Mark Hamill** (Luke Skywalker), **Adam Driver** (Kylo Ren), **Carrie Fisher** (Leila Organa), **Daisy Ridley** (Rey), **Oscar Isaac** (Poe Dameron), **John Boyega** (Finn). Gyártó: **Walt Disney Pictures / Lucasfilm / Bad Robot**. Forgalmazó: **Fórum Hungary**. Szinkronizált. 142 perc.